

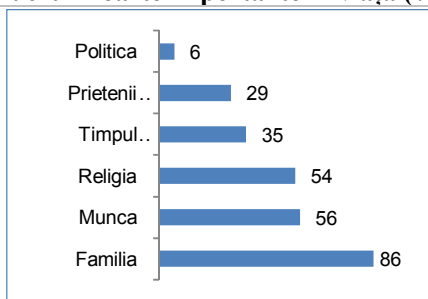
Etica muncii

Importanța muncii

Munca ocupă cea mai mare parte a timpului pentru cei mai mulți dintre noi. Prin urmare nu este deloc de mirare faptul că mai mult de jumătate dintre români (56%) consideră că munca este foarte importantă în viața lor. Dintre lucrurile evaluate, doar familia ocupă un loc mai important (86%), iar religia se situează foarte aproape (54%). Timpul liber, prietenii și mai ales politica sunt lucruri care, pentru mulți dintre noi, sunt relativ mai puțin importante.

Situarea muncii pe poziția secundă, după familie, nu este specifică României. În ultimii 20 de ani, în multe dintre țările Europei, munca ocupă aceeași poziție. Însă, raportat la situația din celelalte țări, ponderea românilor care apreciază că munca este foarte importantă în viața lor este peste medie. Astfel, într-un clasament al țărilor după acest criteriu, România ocupă locul 19 din 46.

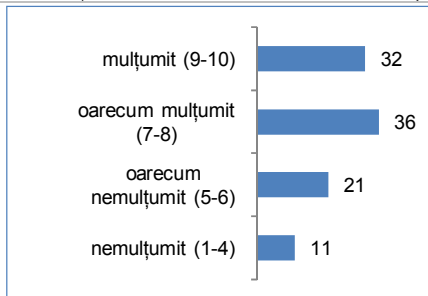
Lucruri foarte importante în viață (%)

Satisfacția relativ la locul de muncă

În general românii sunt mulțumiți de locul lor de muncă. Pe o scală de la 1 (nemulțumire) la 10 (mulțumire), media în cazul României este 7,3 (în 2008). Însă, dincolo de această tendință, există români mulțumiți și români nemulțumiți: 32% mulțumiți, 36% oarecum mulțumiți, 21% oarecum nemulțumiți și 11% nemulțumiți. În funcție de satisfacția relativ la locul de muncă (date la nivelul anului 2005, ISSP), România se situează pe locul 18 dintr-un total de 21 țări din Europa, prin urmare, relativ la cetățenii celorlalte țări, la nivel subiectiv, românii sunt mai puțin satisfăcuți (alte țări cu satisfacție scăzută sunt Letonia, Franța, Cehia, Ungaria, Slovenia).

Satisfacția relativ la locul de muncă (%)

European Values Survey și World Values Survey formează seria sondajelor valorilor, repetate în întreaga lume odată la 4-5 ani, și permițând înregistrarea schimbărilor modului în care oamenii gândesc despre propria lor viață. Sondajele valorilor reprezintă cele mai citate surse de analiză comparativă în literatura sociologică și din științele politice internaționale. Ele constituie singura cercetare comparativă de asemenea dimensiuni în care România este implicată încă de la începutul anilor 90.

Echipa românească pentru studiul valorilor își propune să prezinte publicului larg rezultate ale acestor cercetări. Ne interesează pe de o parte schimbarea valorilor, așa cum este ea înregistrată în sondajele EVS/WVS din 1993, 1999, 2005 și 2008. Urmărim să vedem cum au evoluat românii, atunci când am intrat în cel de-al 20-lea an de la căderea comunismului și să ne comparăm cu modul în care gândesc ceilalți europeni.

Folosim prilejul acestei serii de newsletter-uri care va continua pe tot parcursul anului 2009, pentru a prezenta date noi, rezultatele EVS 2008 fiind făcute publice pentru prima oară în aceste materiale. Adăugăm date provenite dintr-un sondaj realizat de ICCV în rândul românilor migrați peste hotare, comparând mereu diferențele de idei dintre aceștia și cei aflați în țară.

În acest număr al „Newsletter-ului” ne propunem să prezentăm câteva atitudini și opinii ale populației din România relativ la muncă. Pe lângă discutarea răspunsurilor la nivelul întregii populații de referință relativ la anul 2008, avem în vedere și dinamica aspectelor descrise în perioada 1993-2008 în România, precum și comparații între diferite categorii socio-demografice sau între români și cetățenii altor țări din Europa. Demersul este în principal descriptiv, accentul fiind pus pe prezentarea comparativă a răspunsurilor diferitelor grupuri considerate. Temele discutate sunt: importanța muncii, satisfacția muncii, caracteristicile dorite ale locului de muncă, luarea deciziilor la locul de muncă, etica muncii, lipsa locurilor de muncă.

Mircea Comșa

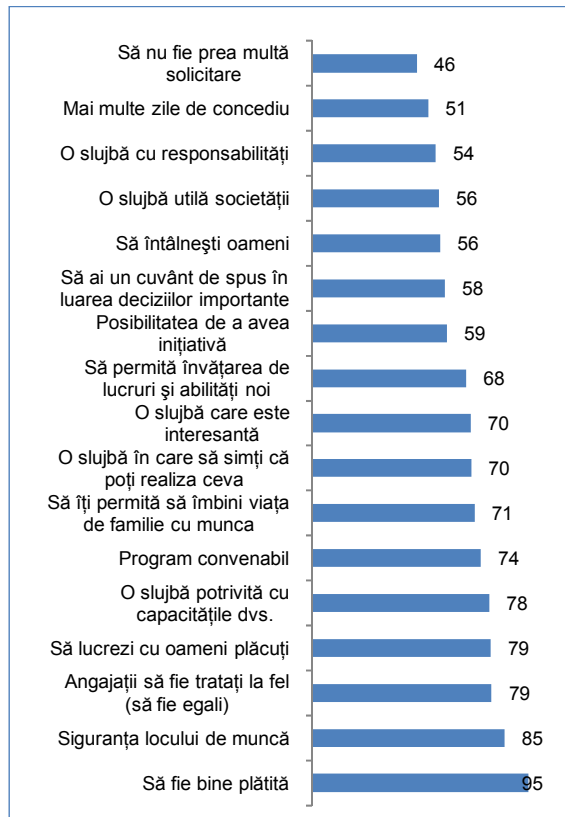
Cifre cheie din numerele viitoare ale Newsletterului:

- 6% dintre români declară că atunci când se întâlnesc cu prietenii discută politică frecvent, 51% spun că o fac ocazional, 42% declară că nu discută politică cu prietenii niciodată, iar 1% nu răspund la această întrebare.

Ce vor românii de la un loc de muncă?

Fiecare loc de muncă prezintă anumite caracteristici care îl fac să fie mai mult sau mai puțin atractiv. Dintr-o listă cu mai multe caracteristici ale unei slujbe, majoritatea românilor apreciază că este important ca un loc de muncă să ofere un salariu bun (95%) și să fie sigur (85%). Alegerile făcute arată că cea mai mare parte a românilor sunt ghidați de o motivație de tip extrinsec (nu legată de munca în sine) și mai puțin de o motivație intrinsecă (legată de conținutul muncii, de ceea ce presupune munca respectivă).

Lucruri importante relativ la o slujbă (% da)

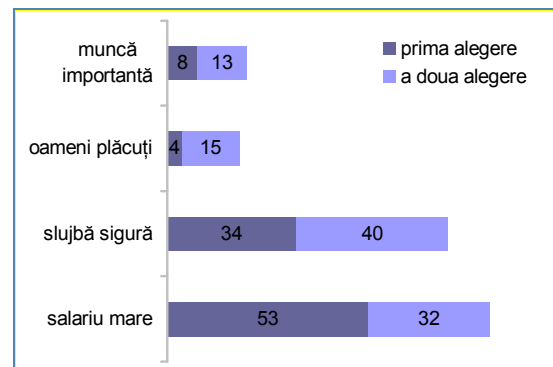

Pentru a descrie mai ușor poziționarea diferitelor categorii de populație pe dimensiunea extrinsec-intrinsec am construit o măsură sintetică care teoretic poate lua valori între -8 (extrinsec) și +8 (intrinsec). Valoarea medie în total populație este -0,58, ceea ce semnifică o orientare ușoară spre motivația extrinsecă. Deși diferențele sunt în general mici, orientarea spre o motivație de tip extrinsec este ceva mai mare în cazul femeilor, a tinerilor aflați în faza a doua a carierei (30-39 ani) și maturilor (40-49 ani), a celor din mediul rural. Diferențe mari apar relativ la nivelul de educație, calitatea de șef și categoria ocupațională (de altfel legate puternic între ele). Astfel, cele două tipuri de motivații ajung să aibă o pondere tot mai echilibrată pe măsură ce crește nivelul de educație, respondentul are mai multe persoane în subordine și are o ocupație mai bine poziționată social (patron, director / manager, profesie liberală).

Constatarea este firească, dat fiind faptul că, în general, satisfacerea nevoilor umane urmează un patern predictibil, dinspre cele de bază (hrană, adăpost, supraviețuire) spre cele superioare (afirmare, dezvoltare personală, recunoaștere, etc.).

La întrebarea anterioară, respondenții au putut să aleagă oricâte caracteristici. Atunci când alegerea se poate face dintr-un set limitat de caracteristici, importanta motivației extrinseci apare cu o și mai mare pregnanță. Astfel, la nivelul anului 2005, românii consideră că cel mai important pentru o slujbă este salariul (54%) și siguranța (34%), urmate la mare distanță de importanța muncii (8%) și „să lucrezi cu oameni pe care îi plăci” (4%). Din acest punct de vedere, raportat la 1998, situația din 2005 este aproape aceeași (doar criteriul „importanța muncii” este semnificativ mai puțin important în 2005).

Lucruri importante relativ la o slujbă (%)

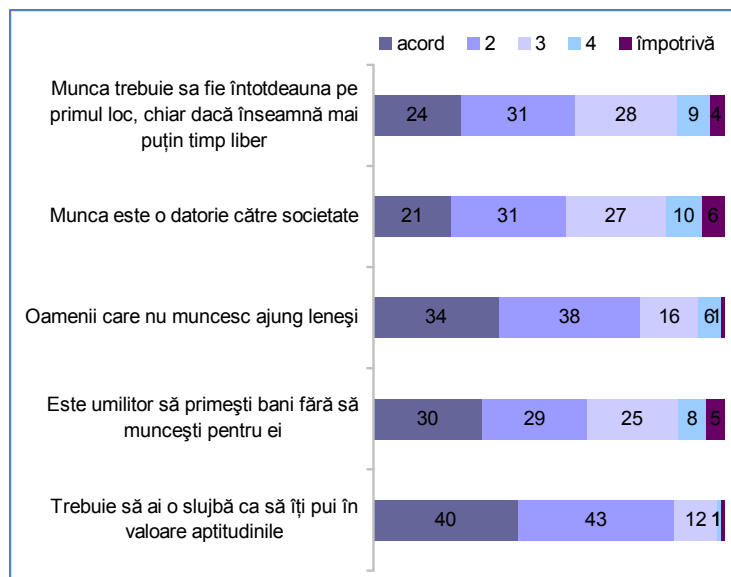

Relativ la alte țări din Europa, în România motivația extrinsecă este semnificativ mai importantă, iar cea intrinsecă semnificativ mai redusă. Astfel, dintr-un total de 39 de țări, România se situează pe locul 9 relativ la importanța acordată mărimii salariului, locul 17 după criteriul siguranța locului de muncă, respectiv locul 34 după importanța muncii și 35 după criteriul „colegi plăcuți”. Importanța unui venit ridicat pentru un loc de muncă este mare îndeosebi în țările foste comuniste (țările mai sărace ale Europei) și semnificativ mai mică în țările capitaliste dezvoltate (Elveția, Norvegia, Suedia, Germania de Vest). Situația descrisă anterior se aplică în mare și relativ la criteriul siguranța muncii, în timp ce motivațiile de tip intrinsec urmează în general un patern invers. Dacă avem în vedere distribuția răspunsurilor simultan după toate cele patru criterii, țările similare României sunt Lituania, Belarus, Bulgaria, Macedonia, Albania, Polonia și Letonia. Cele mai diferite țări sunt Spania, Olanda, Italia, Andora, Franța, Slovenia, Germania de Vest, Finlanda, Norvegia, Suedia și Elveția.

Etica muncii

Modul în care este privită munca / un loc de muncă într-o societate spune mult despre aceasta și oamenii care o compun. În general, în România dar și în alte țări, munca este privită ca o valoare centrală, definitorie. Centralitatea muncii în societatea românească, cel puțin la nivel declarativ, rezultă și din distribuția răspunsurilor la întrebările următoare:

Atitudini față de muncă ... (%)

* diferența până la 100% reprezintă NS/NR.

Răspunsurile arată clar o tendință spre valorizarea muncii: se consideră că munca este mai importantă decât timpul liber, că este o datorie către societate, că trebuie să ai un loc de muncă pentru a te pune în valoare ca om, că este umilitor ca cineva să primească bani fără muncă și că oamenii care nu muncesc devin leneși.

Dat fiind caracterul tradițional-modern al societății românești nu este de mirare că românii valorizează munca semnificativ mai mult comparativ cu ale popoare. Astfel, dintr-un total de 43 de țări, la patru din cele cinci atitudini, românii se situează pe primele poziții (2-5; se consideră că acceptarea banilor fără muncă este relativ mai acceptabilă, dar și aici ne situăm pe locul 13). Considerând simultan toate criteriile care măsoară importanța acordată muncii, România se situează pe locul 3, alături de Albania, Turcia, Macedonia, Bulgaria. La polul opus, cu o pondere a populației care tinde să acorde o importanță mai mică muncii se află Islanda și Olanda.

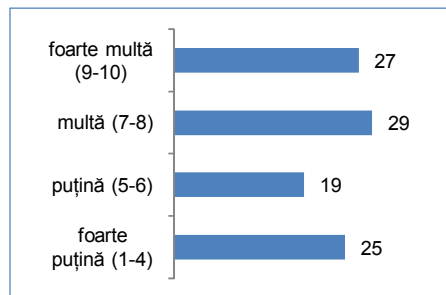
Dincolo de aceste imagini globale, ne interesează dacă există o variabilitate a atitudinilor față de muncă în funcție de anumite caracteristici ale cetățenilor. Cu privire la România anului 2008, valorizarea muncii diferă destul de puțin în funcție de caracteristicile socio-demografice. Astfel, valorizarea este ceva mai mare în cazul bărbaților, crește cu vârsta și cu poziționarea pe o treaptă ocupațională superioară.

Șefi și decizii

După cum era de așteptat, percepția cu privire la libertatea de decizie la locul de muncă este relativ egal distribuită în funcție de

categoriile de răspuns. Astfel, aproximativ câte un sfert dintre persoanele angajate apreciază că au o libertate de decizie foarte redusă, redusă, mare și foarte mare.

Libertatea de decizie la locul de muncă (%)

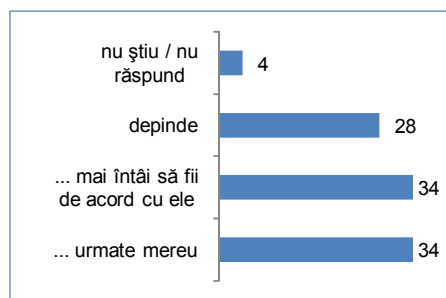

În funcție de libertatea de decizie la locul de muncă (date la nivelul anului 2005), România se situează pe locul 3 dintr-un total de 24 țări din Europa, prin urmare, relativ la cetățenii celorlalte țări, românii percep că au o mai mare libertate.

După cum era de așteptat, libertatea de decizie variază în funcție de poziția la locul de muncă a respondenților: crește pe măsură ce poziția sau ocupația este una superioară. Trebuie însă adăugat că relația nu este chiar atât de puternică cum poate ne-am fi așteptat. Cu excepția persoanelor care lucrează pe cont propriu (medie 8,9), în cadrul angajaților media libertății de decizie percepute variază între 7,3 (angajați de top) și 5,7 (muncitori).

Care ar trebui să fie atitudinea unui subaltern relativ la deciziile șefului? Răspunsurile sunt aproape egal împărțite între cele trei variante posibile: să le urmeze întotdeauna, să le urmeze doar dacă subalternul este de acord cu ele, respectiv să le urmeze sau nu în funcție de situație / context.

Deciziile șefilor trebuie ... (%)

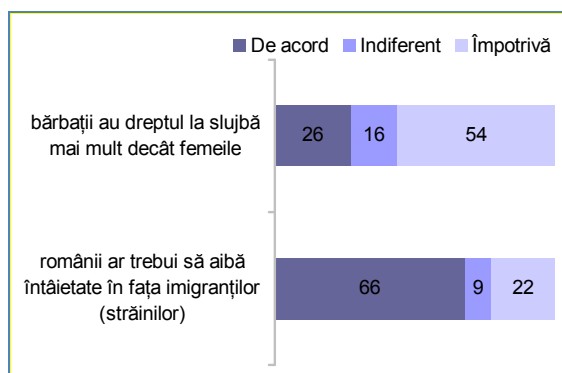

Ponderea celor care consideră că deciziile șefilor trebuie urmate mereu este relativ mai mare în cazul bărbaților (mai ales dacă au și angajați în subordine), crește cu înaintarea în vârstă (dacă au angajați în subordine maximul se atinge la cei din intervalul 40-49 ani), scade cu creșterea nivelului de educație și a poziționării pe o treaptă ocupațională superioară.

Și dacă nu sunt destule locuri de muncă?

În cazul în care nu ar exista suficiente locuri de muncă cine ar trebui să aibă prioritate? Bărbații sau femeile? Românii sau imigranții? Datele culese prezintă foarte clar tendințele. Astfel, în general, se consideră că bărbații și femeile au dreptul în aceeași măsură la un loc de muncă (există însă un segment importat, 26%, care consideră contrariul). Nu același lucru este valabil și în cazul imigranților, respondenții considerând că românii ar trebui să aibă întâietate la ocuparea locurilor de muncă din România. Dată fiind importanța unui loc de muncă și dificultățile prin care trec românii care aleg să muncească în străinătate, ne așteptăm ca migranții români să fie într-o măsură mai mare împotriva discriminării pe piața forței de muncă. Într-adevăr, chiar și atunci când este controlată vârsta și educația, migranții sunt într-o măsură mai mare împotriva discriminării de gen sau cetățenie.

Când există există puține locuri de muncă ... (%)

* diferența până la 100% reprezintă NȘ/NR.

Ponderea celor care consideră că ar trebui ca bărbații și femeile să aibă același drept la o slujbă variază destul de mult de la o țară la alta. Tendința este însă de a acorda, la nivelul atitudinal (accesul la un loc de muncă), aceleași drepturi femeilor și bărbaților. Pe baza distribuției răspunsurilor la

această întrebare pot fi distinse trei categorii de țări. Astfel, avem țări în care populația consideră că accesul ar trebui să nu difere în funcție de gen (îndeosebi Andora, Danemarca, Islanda, Suedia, Norvegia), țări în care se consideră că bărbații ar trebui să aibă prioritate atunci când există puține locuri de muncă (Georgia, Azerbaijan, Armenia, Turcia, Albania) și țări în care opiniile sunt relativ egal împărțite (Malta, Moldova, România, Rusia, Macedonia). România se situează în zona țărilor tradiționale, cele caracterizate prin discriminare de gen. Astfel, dintr-un total de 49 de țări ordonate descendent în funcție de intensitatea inegalității de gen (măsurată prin acest criteriu), România ocupă locul 9 (deci o inegalitate de gen, la nivel de atitudine, relativ ridicată).

Dacă ne uităm la situația din țările Europei, relativ la imigranți, se remarcă o tendință de discriminare în condițiile în care locurile de muncă sunt insuficiente. Însă, și aici avem țări ai căror cetățeni tind mai degrabă să recunoască același drept la muncă pentru imigranți și cetățenii acelei țări (Bosnia, Suedia, Danemarca, Andora, Norvegia), țări apropiate de medie în care tendința este de a acorda prioritate propriilor cetățeni (Germania de Est, Turcia, Portugalia, Islanda) și țări în care aproape toți respondenții consideră că locurile de muncă ar trebui să revină cetățenilor acelei țări (Lituania, Malta, Slovacia, Croația, Ungaria). În funcție de nerecunoașterea unui acces egal la un loc de muncă pentru imigranți și proprii cetățeni, România se situează pe locul 19 din 49 de țări, deci mai degrabă în zona țărilor cu o respingere peste medie.

Surse de date: European Values Survey și World Values Survey

Sondajele valorilor, așa cum sunt cunoscute EVS și WVS, au o istorie veche. Primul val a avut loc în anii 1980, înglobând în principal țări din vestul Europei, dar și Statele Unite și Canada, ulterior adăugându-se alte câteva țări. În 1990-1991 are loc un nou val al sondajului, incluzând acum și Europa de Est, România aplicând același chestionar în 1993. Urmează valuri în 1995-1997, apoi în 1999-2001, când se înregistrează 82 de societăți participante, în 2005-2006 și în 2008-2009.

În fiecare val, țările participante au colectat date de la eșantioane reprezentative la nivel național, marjele maxime de eroare garantate cu probabilități de apariție de 95% menținându-se sub $\pm 3\%$.

Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române este gazda echipei românești pentru studiul valorilor sociale, incluzând cercetători din cadrul ICCV (Mălina Voicu, Raluca Popescu, Monica Șerban, Claudiu Tufiș, Paula Tufiș, Marian Vasile, Bogdan Voicu) și de la Universitățile din Cluj (Mircea Comșa) și Sibiu (Horațiu Rusu).

Eșantionul românesc al valului 2008 al EVS include 1488 de respondenți, colectarea datelor realizându-se în perioada aprilie-iunie 2008, în parteneriat cu Metro Media Transilvania. Mai multe detalii sunt disponibile pe site-ul nostru: www.iccv.ro/valori/.

Diferențe între românii din țară și cei ce au emigrat

Datorită modalității de colectare a datelor relativ la migranți, numărul de întrebări a fost mai mic comparativ cu numărul întrebărilor aplicate prin chestionarul național. Prin urmare, dintre întrebările discutate anterior, doar două au apărut și în chestionarul aplicat migranților. Comparația prezentată mai jos reprezintă mai degrabă o tendință chiar dacă este suținută de așteptările teoretice. Datele suferă însă în precizie dat fiind eșantionul nereprezentativ de migranți de care dispunem.

La nivel subiectiv, importanța acordată muncii (evaluare generală: Cât de importantă este munca în viața dvs.?) nu diferă între cele două mari grupuri: migranți vs. populația din țară (la același nivel de educație și de vârstă).

Tot la nivel subiectiv, etica muncii, așa cum este definită aceasta printr-o serie de itemi (AF1 = trebuie să ai o slujbă ca să îți pui în valoare aptitudinile; AF2 = este umilitor să primești bani fără să muncești pentru ei; AF3 = oamenii care nu muncesc ajung leneși; AF4 = munca este o datorie către societate; AF5 = munca trebuie să fie întotdeauna pe primul loc, chiar dacă înseamnă mai puțin timp liber), pare să difere ușor între cele două categorii de populație. Controlând nivelul de educație și vârsta, comparativ cu migranții, populația din țară tinde să fie într-o măsură ceva mai mare de acord cu aceste afirmații (diferența cea mai mare se înregistrează relativ la acordul cu ultima afirmație, aproape un punct pe o scală de 5 puncte).

Atitudini față de muncă (valori medii; 1=dezacord; 5=acord)

Persoane din țară	AF1	AF2	AF3	AF4	AF5	Medie
secundare	4,1	3,6	3,8	3,2	3,5	3,6
terțiare, născut înainte de 1960	4,2	3,8	4,0	3,8	3,7	3,9
terțiare, 1960-1969	4,2	3,4	3,4	3,3	3,3	3,5
terțiare, 1970-1979	4,3	3,5	3,3	2,7	3,2	3,4
terțiare, născut după 1979	4,2	3,5	3,7	3,0	3,2	3,5
medie	4,1	3,6	3,7	3,2	3,4	3,6

Migranți	AF1	AF2	AF3	AF4	AF5	Medie
secundare	3,8	3,5	3,7	3,1	3,1	3,5
terțiare, născut înainte de 1960	4,1	4,0	3,7	3,5	3,3	3,7
terțiare, 1960-1969	3,9	3,3	3,5	3,1	2,7	3,3
terțiare, 1970-1979	3,9	3,4	3,6	3,1	2,4	3,3
terțiare, născut după 1979	4,1	3,4	3,7	3,1	2,4	3,3
medie	3,9	3,4	3,6	3,1	2,6	3,3

Diferență	AF1	AF2	AF3	AF4	AF5	Medie
secundare	<u>0,3</u>	0,1	0,0	0,1	<u>0,3</u>	0,2
terțiare, născut înainte de 1960	0,2	-0,2	0,2	<u>0,3</u>	<u>0,3</u>	0,2
terțiare, 1960-1969	<u>0,3</u>	0,1	-0,1	0,1	<u>0,6</u>	0,2
terțiare, 1970-1979	<u>0,4</u>	0,1	<u>-0,3</u>	<u>-0,4</u>	<u>0,8</u>	0,1
terțiare, născut după 1979	0,1	0,1	0,0	0,0	<u>0,8</u>	0,2
medie	0,2	0,2	0,1	0,1	<u>0,9</u>	<u>0,3</u>

Surse de date:

Sondajul valorilor migranților

Complementar valului 2008 al EVS, echipa pentru studiul valorilor românilor a inițiat un sondaj în rândul românilor migrați temporar sau definitiv în afara țării. A realizat un chestionar incluzând o (mică) parte din întrebările EVS2008, cărora le-am adăugat câteva pachete de itemi vizând teme specifice fenomenului migrației internaționale. Am identificat migranți utilizând rețelele sociale personale, forumurile românilor de pe Internet, asociațiile de români din străinătate etc. Am vizat transmiterea chestionarului prin e-mail, autocompletarea acestuia, difuzarea sa de la un respondent la altul.

Așa cum era de așteptat, majoritatea celor 612 răspunsuri primite în perioada mai-octombrie 2008 (în fapt 5 răspunsuri au sosit în noiembrie și decembrie) provin de la absolvenți de studii superioare sau studenți. Am reținut doar 589 de chestionare, cu restul având dificultăți date de completarea online și conversia dintr-un software în altul. Ele nu constituie un eșantion reprezentativ, dar sunt suficiente pentru a oferi informații în ce privește valorile sociale ale unor grupuri de migranți. Acesta este motivul pentru care analizele pe care le realizăm se referă la astfel de subgrupuri care iau în considerare vârsta sau educația respondenților.

Responsabil de număr:
Mircea Comșa
mircea@mmt.ro

Pentru a primi următoarele numere ale newsletterului nostru, vă rugăm să trimiteți un mesaj la valori@iccv.ro, conținând în subiect cuvântul *subscribe*.